

Погорілий Сава Олександрович

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровський гуманітарний університет

Науковий керівник:

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Вступ.

З моменту народження індивіда починається його шлях соціалізації. Від того як людина буде соціалізуватися на кожному етапі свого розвитку буде залежати його якість життя. На кожному етапі соціалізації є певні особливості і проблеми. Свої особливості та проблеми має і період юнацького віку. Провідною рисою цього віку є те, що індивід починає активно взаємодіяти з соціумом, а соціум, в свою чергу, вимагає від нього занадто багато, а саме: самостійності, рішучості, успішності, активних й відповідальних дій. У зв'язку з цим виникає проблема: індивід ще не володіє достатніми особистісними і емоційними ресурсами для того, щоб успішно відреагувати на вимоги соціуму. Наслідком даної проблеми є виникнення емоційної напруги, з якою індивіду юнацького віку, як правило, складно впоратися. Однак, якщо індивід на даному етапі соціалізації буде цілеспрямовано вчитися оцінювати самого себе, буде розпізнавати свої гідності і недоліки, почне розуміти взаємозв'язок особистісних і соціальних параметрів, то він зможе набути досвіду і розкрити ресурс для успішної соціалізації та формування реальної/адекватної самооцінки.

Мета дослідження. Дослідити та визначити особливості самооцінки юнацького віку.

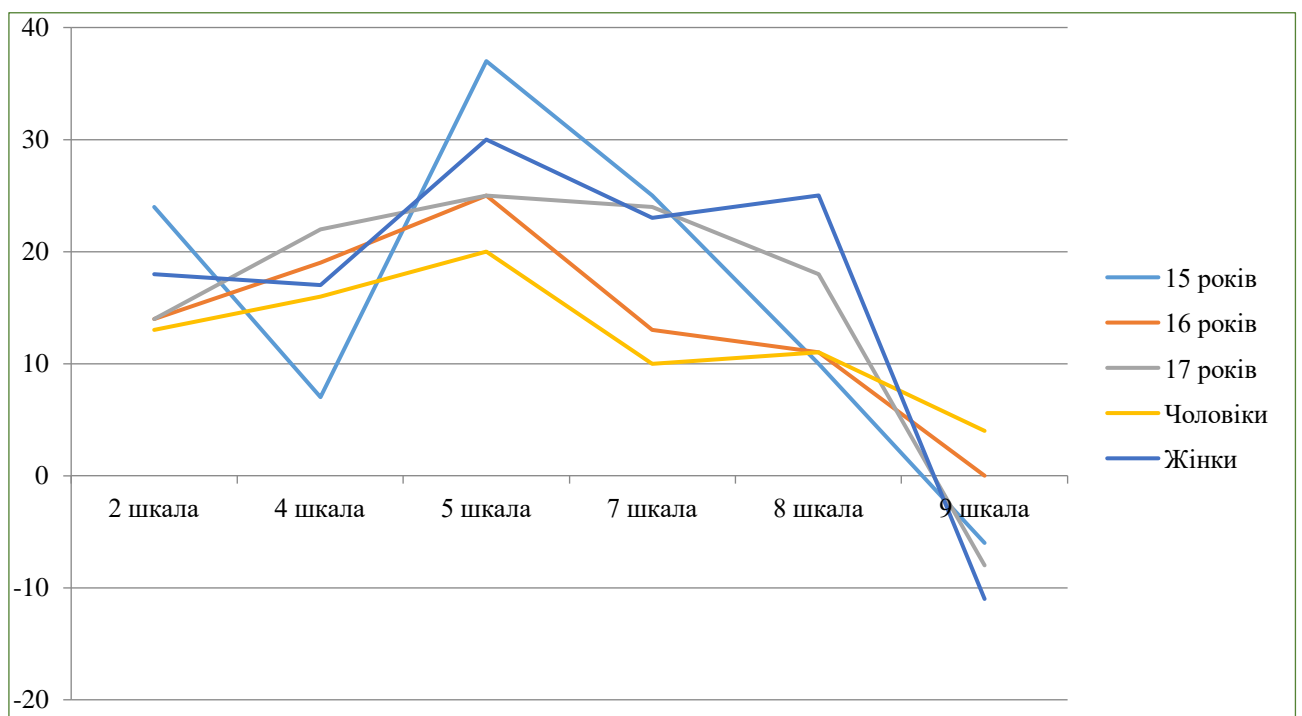
Матеріали та методи. В дослідженні використовувалися три групи методів:

1. теоретичні методи (аналіз та синтез узагальнення результатів дослідження вітчизняних та закордонних психологів);
2. емпіричні методи (спостереження та психодіагностика з використанням методики Дембо-Рубінштейн (модифікація А.М. Прихожан))
3. математико-статистичні методи (математичне очікування та дисперсія).

Результати та обговорення.

Таблиця 1. Учасники емпіричного дослідження

Стать	Вік			Сума респондентів по статі
	15 років	16 років	17 років	
Жіноча	12	26	15	53
Чоловіча	8	27	14	49
Сума респондентів по рокам	20	53	29	102

Рис. 1. Графік розбіжностей між рівнем домагань і рівнем самооцінки опитуваних осіб за певними шкалами

За результатами загальних значень розбіжностей між рівнем домагань і рівнем самооцінки опитуваних вікових груп можна визначити наступне:

1. Опитувані усіх вікових груп мають реалістичну (адекватну) самооцінку й реалістичний рівень домагань. Це свідчить про те, що опитувані юнацького віку мають оптимальну уяву про свої можливості, вони позитивно оцінюють себе, мають підвищений фон настрою й у цілому задоволені своїми досягненнями. Таке співвідношення рівня самооцінки і рівня домагань є важливим фактором особистісного розвитку в юнацькому віці.

2. Аналіз значень розбіжностей між рівнем домагань і рівнем самооцінки за окремими шкалами виявив наступне:

- Впевненість у собі у опитуваних послідовно зростає від 15 років до 17 років. Це пов'язано з набуттям у цій віковий період великого об'єму знань та набуттям соціального досвіду.

- Рівень комунікабельності опитуваних послідовно знижується від 15 років до 17 років. Це пов'язано з тим, що спілкування у юнацькому віці стає більш вибірковою та предметною.

- Опитувані усіх вікових груп вважають, що мають достатній авторитет у однолітків, але бажають його декілька підвищити.

- Критичне ставлення опитуваних до своєї зовнішності зростає з віком.

- Опитувані 16 і 17-річного віку найбільш задоволені рівнем своїх розумових здібностей, ніж опитувані 15-річного віку.

- Групи опитуваних 15 і 17-річного віку найменш задоволені рисами свого характеру, ніж група опитуваних 16-річного віку.

- Групи опитуваних 15 і 17-річного віку у найменшому ступені приймають себе, ніж група опитуваних 16-річного віку.

- Значення розбіжності між рівнем домагань та рівнем самооцінки за шкалою «успішність» у групі опитуваних 15-річного віку у порівнянні зі значеннями розбіжності інших шкал цієї групи отримали найбільшу різницю, а саме: самооцінка знаходиться на середньому рівні, а рівень домагань

знаходиться на високому. Значення розбіжності між рівнем домагань та рівнем самооцінки за шкалою «успішність» у групі опитуваних 16-річного віку у порівнянні зі значеннями розбіжності інших шкал цієї групи також мають велику різницю, однак, і рівень самооцінки, і рівень домагань одночасно знаходяться на високому рівні. Значення розбіжності між рівнем домагань та рівнем самооцінки за шкалою «успішність» у групі опитуваних 17-річного віку у порівнянні зі значеннями розбіжності інших шкал цієї групи теж має велику різницю, а саме: самооцінка знаходиться на високому рівні, а рівень домагань знаходиться на дуже високому рівні. Значення розбіжності в останній групі за шкалою «успішність» свідчать про занадто високі очікування від себе. Це пов'язано зі сподіваннями на новий соціальний статус, на отримання нових можливостей.

- Значення розбіжності між рівнем домагань та рівнем самооцінки за шкалою «емоційність» у групах опитуваних 15 і 17-річного віку отримали від'ємні значення. Це склалося з того, що самооцінки опитуваних за цією шкалою отримали високі значення, а рівні домагань – отримали низькі значення. Це свідчить про те, що опитувані у юнацькому віці починають самостійно аналізувати свою модель поведінки та здатні її критично оцінювати. Вони вважають, що занадто емоційно реагують на події свого життя та були б задоволені своїм емоційним станом, якщо б яскраві емоційні прояви знизились. У групі опитуваних 16-річного віку значення розбіжності між рівнем самооцінки та рівнем домагань дорівнює нулю.

- Аналіз результатів дослідження опитуваних груп за ознакою статі.

- За результатами загальних значень розбіжностей між рівнем домагань і рівнем самооцінки опитуваних груп за ознакою статі визначили наступне:

- Результати за шкалами тесту, які підраховувалися за ознакою жіночої та чоловічої статі, додаткових особливостей у розбіжності загального рівня самооцінки та рівня домагань у цілому не виявили, крім шкали «емоційність».

- Результати розбіжності між рівнем самооцінки і рівнем домагань в групі жіночої статі мають за шкалою «емоційність» від'ємні значення, а результати цієї розбіжності в групі чоловічої статі мають невелике позитивне значення. Це вказує на те, що оціночне відношення до себе жінок юнацького віку відрізняється від оціночного відношення до себе чоловіків юнацького віку за певними якостями особистості.

Висновки.

Феномен самооцінки – це явище соціальне. Існує кілька класифікацій самооцінки, а саме, її розрізняють за видами та рівнями. Самооцінка формується з дитинства, проходить певні стадії формування, кожна з яких має певні особливості. Самооцінка не з'являється у житті юнаків як самостійне утворення, вона формується під впливом їх соціального оточення через оцінку чужого і свого досвіду. Таким чином, самооцінка – це складний процес запам'ятовування і аналізу соціальних стандартів, цінностей, норм, правил, який успішно або не успішно адаптує юнаків в тій чи іншій групі соціальних контактів.

Вплив соціального оточення на рівень та вид самооцінки в юнацькому віці здійснюється через критерії стратифікації, які пов'язані між собою та формують у юнаків системи оцінювання та цінностей, рівень домагань, моделі поведінки та комунікації. Під цим впливом юнаки починають оцінювати й самі себе, складаючи особисту самооцінку. Саме в юнацькому віці певний рівень самооцінки закріплює основну модель поведінки індивідів, який у майбутньому визначить якість їх життя. Модель поведінки юнаків завжди демонструє їх рівень самооцінки.

У віковій психології юнацький вік характеризують як період, в якому формується стійка система цінностей, відбувається становлення самосвідомості, формується рівень і вид самооцінки та соціальний статус особи. У зв'язку з тим, що найголовнішим досягненням юнацького віку є становлення самосвідомості, юнаки мають можливість або реалізувати на

протязі свого життя результат сформованої під впливом оточення самооцінки або можуть відповідально працювати над її змінами.

Дослідження самооцінки осіб юнацького віку показало, що жінки і чоловіки юнацького віку мають реалістичну (адекватну) самооцінку й реалістичний рівень домагань. Це вказує на те, що особи юнацького віку незалежно від статі та віку мають оптимальну уяву про свої можливості, позитивно оцінюють себе, мають підвищений фон настрою й у цілому задоволені своїми досягненнями. Таке співвідношення рівня самооцінки і рівня домагань є важливим фактором особистісного розвитку в юнацькому віці. Таким чином загальне оціночне відношення до себе жінок юнацького віку не відрізняється від загального оціночного відношення до себе чоловіків юнацького віку. Однак, оціночне відношення до проявів емоційності у жінок юнацького віку відрізняється від оціночного відношення до проявів емоційності у чоловіків юнацького віку. Результати дослідження вказують на те, що жінки юнацького віку незадоволені рівнем проявів своєї емоційності і вони були б більше задоволені собою, якщо б прояви їх емоційності знизились, а чоловіки юнацького віку у цілому задоволені рівнем своєї емоційності.